

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

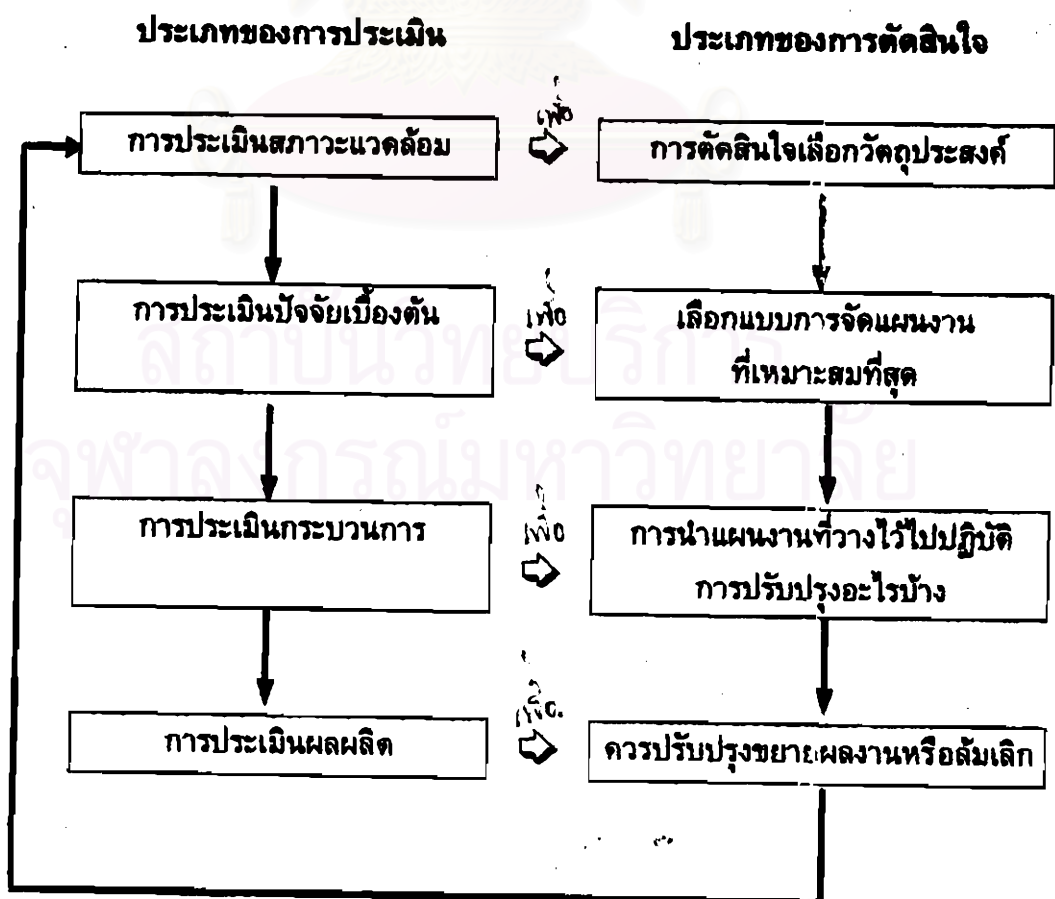
โดยทั่วไปแล้วงานโครงการจะเริ่มต้นจากปัญหาหรือความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างรวมกัน ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วสภาพปัญหาอาจจะหมดไปหรือเบาบางไป (ดิเรก ศรีสุข, 2537) ดังนั้นเมื่อต้องการทราบว่าการโครงการนั้นจะสามารถแก้ปัญหาได้ดีเพียงใด หรือสนองต่อความต้องการมากน้อยเพียงใด จึงจำเป็นต้องมีการประเมินโครงการขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการ สามารถแก้ไขโครงการให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ได้

แนวคิดเกี่ยวกับมิติของรูปแบบการประเมิน พอแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือแนวคิดที่กล่าวว่า การประเมินเพื่อการตัดสินใจ (decision - oriented evaluation) เป็นการประเมินที่เน้นการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางการบริหารและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน นักทฤษฎีที่มีความเชื่อในแนวคิดที่สำคัญ คือ Tyler, Provus และ Stufflebeam และคณะ และอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มการประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่า (value - oriented evaluation) เป็นกระบวนการประเมินตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน นักทฤษฎีที่มีความเชื่อในแนวคิดที่สำคัญ คือ Scriven, Worthen and Sanders, Apple, Cooley and Lohms, Guba and Lincoln เป็นต้น โดยให้เหตุผลว่า การตัดสินใจของนักบริหารในการปฏิบัติทั่วไปมักมีแรงกดดันจากทั้งภายนอกและภายใน (เยาว์ค วิบูลย์ศรี, 2539; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537) ส่วน Gardner (1977) ได้แบ่งแนวทางการประเมินออกเป็น 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้ตัดสินใจคุณค่าการประเมิน จุดสำคัญในการประเมินตามแนวคิดนี้ คือ เกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญจะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการประเมินเพื่อทำให้ผลการประเมินมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด 2) การประเมินโดยเน้นการวัด ผู้ประเมินจะต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดเป็นอย่างดี เครื่องมือจะต้องมีคุณภาพ ความเที่ยง ความตรง และเป็นมาตรฐานสามารถวัดคุณลักษณะได้อย่างแท้จริง 3) การประเมินความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติกับวัตถุประสงค์ โดยเปรียบเทียบผลการประเมินกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ 4) การประเมินเพื่อการตัดสินใจ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการทำการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสม 5) การประเมินโดยไม่มีวัตถุประสงค์เป็นหลัก เน้นผลการประเมินที่เกิดขึ้นจริง (actual effects) ไม่ว่าจะเป็นผลการประเมินที่คาดหวัง หรือผลการประเมินที่ไม่คาดหวัง ทั้งทางบวกและทางลบ

ในการประเมินนั้นส่วนมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้บริหารสูงสุดขององค์กร ซึ่งถือรูปแบบการตัดสินใจเป็นหลัก (decision - making approach) โดยยึดหลักว่าการประเมินเป็นการบริการให้ข้อมูลแก่ผู้บริหารเพื่อให้ผู้บริหารตัดสินใจ (นิคาชูโต, 2538) หรือเรียกอีกอย่างว่าการประเมินเพื่อการจัดการ ประกอบไปด้วยโมเดลของสตัฟเฟิลบีมและคณะ เรียกว่าแบบจำลองชิป แบบจำลอง CSE ที่เสนอโดยอัลดิน และแบบจำลองของเวลซ์ (สมหวัง พิริยานูวัฒน์, 2541) ในการประเมินโครงการที่ยึดการประเมินเพื่อการตัดสินใจ แบบจำลองที่ผู้ประเมินนิยมนำมาใช้กันมากและมักเกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้การประเมิน คือ แบบจำลองชิป

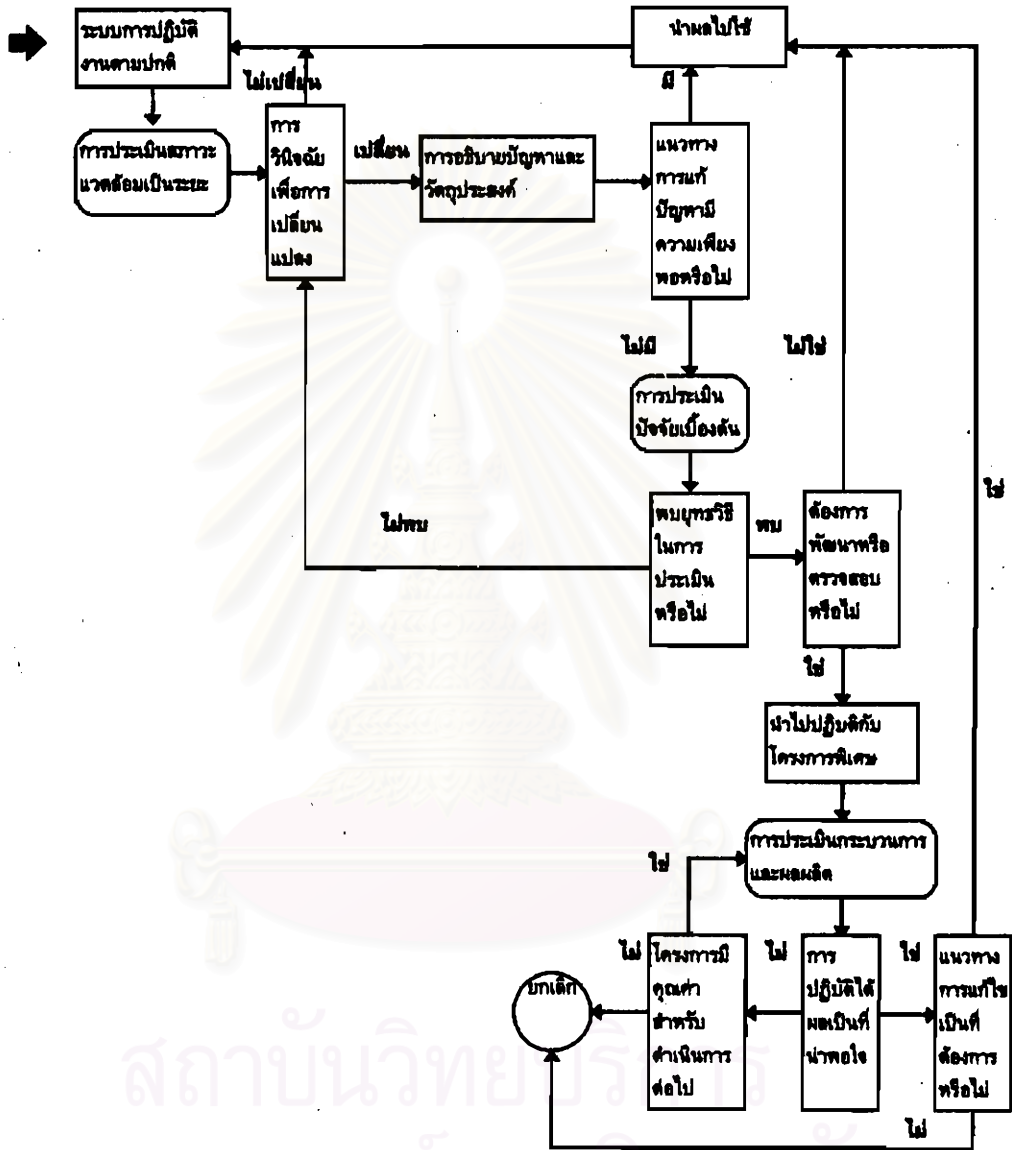
แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจแบบจำลองชิป (สมหวัง พิริยานูวัฒน์, 2525)

บทบาทการประเมินโดยใช้แบบจำลองชิปในระบบปรับปรุงงานมีลักษณะและขั้นตอนตามแผนภูมิที่ 1 Stufflebeam และคณะ (Stufflebeam & others, 1971; Stufflebeam & Shinkfield, 1985; Stufflebeam, 1989) ได้เสนอแบบจำลองชิปเพื่อการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมินไม่เพียงแต่ประเมินว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ แต่ยังเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาโครงการและช่วยในการตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโครงการอีกด้วย กรอบแนวคิดในการประเมินแบบชิปจึงเป็นที่นิยมใช้กันมากทั้งนี้เพราะในการประเมินจะได้ทั้งข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการ โดยแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินตามความหมายของ Stufflebeam และคณะกล่าวว่าการประเมินเป็นกระบวนการกำหนดข้อมูลตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเตรียมสารสนเทศต่าง ๆ ไปใช้ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดซึ่งมีทั้งหมด 4 ขั้นตอนโดยทุกระยะของการประเมินจะนำเสนอให้ผู้บริหารตัดสินใจ

การประเมินโครงการโดยใช้แบบจำลองชิปเริ่มจากระบบการปฏิบัติงานตามปกติแล้วทำการประเมินสถานะแวดล้อมก่อนที่เริ่มจะมีโครงการ โดยการประเมินสถานะแวดล้อม (context evaluation) ถ้าตัดสินใจไม่เปลี่ยนแปลงโครงการ โครงการนั้นก็จะดำเนินต่อไปตามปกติ แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงโครงการ ผู้ดำเนินโครงการจะต้องชี้แจงให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขของโครงการ ถ้าไม่สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ ก็จะต้องมีการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นจะต้องมียุทธศาสตร์หรือวิธีการที่เหมาะสม การทดสอบด้วยวิธีต่างๆ ที่มีการพัฒนาขึ้น เพื่อตรวจสอบว่าเป็นโครงการที่สามารถดำเนินได้ หลังจากนั้นก็ประเมินกระบวนการและผลผลิต (process and product evaluation) ว่ากระบวนการทั้งสองนี้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดถ้ากระบวนการหรือผลผลิตได้รับการตัดสินใจว่าไม่มีประสิทธิภาพ ก็ต้องทำการตรวจสอบอีกครั้งหรือล้มเลิกโครงการ แต่ถ้ากระบวนการและผลผลิตมีประสิทธิภาพ โครงการนั้นจะได้รับการแก้ไขปัญหาและสามารถสนับสนุนให้โครงการนั้นดำเนินต่อไปได้ แต่ทั้งนี้การประเมินโดยใช้แบบจำลองชิปที่ถูกต้องก็ควรจะประเมินไปตามขั้นตอน คือ ประเมินสถานะแวดล้อม (context evaluation) แล้วจากนั้นจึงมีการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) กระบวนการ (process evaluation) และผลผลิต (product evaluation) ตามลำดับ แบบจำลองนี้จะแสดงถึงการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำได้สารสนเทศในการตัดสินใจปรับปรุงโครงการในแต่ละขั้นตอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Stufflebeam & Shinkfield, 1985; Stufflebeam, 1989) ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ฝั่งไหลของบทบาทการประเมินโดยแบบจำลองชิปในระบบการปรับปรุงงาน (Stufflebeam & Shinkfield, 1985; Stufflebeam, 1989)

จากแนวความคิดของ Stufflebeam การใช้แบบจำลองชิปที่ถูกต้องนั้นจะต้องใช้แบบจำลองชิปตั้งแต่ยังไม่มีการดำเนินการ โดยทำการประเมินสถานะแวดล้อมเพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการ ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อเลือกแบบการจัดแผนงานที่เหมาะสมที่สุด ประเมินกระบวนการเพื่อนำแผนงานที่วางไว้ไปปฏิบัติ ปรับปรุงอะไรบางอย่าง จนกระทั่งประเมินผลผลิตเพื่อตัดสินใจโครงการว่าควรดำเนินการต่อไป หรือควรมลเลิกโครงการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่อง (pilot study) โดยทำการศึกษารายงานการประเมินวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 15 เล่ม พบรูปแบบของการประเมินโดยใช้แบบจำลองชิปมีดังนี้

1. งานวิจัยที่ใช้แบบจำลองชิปขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่โดยประเมินสถานะแวดล้อม และปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลัง แล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิตไปข้างหน้า จำนวน 10 เล่ม

2. งานวิจัยที่ใช้แบบจำลองชิปขณะที่โครงการดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วโดยประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตย้อนหลัง จำนวน 4 เล่ม การประเมินแบบนี้จะไม่ได้รับสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

3. งานวิจัยที่ใช้แบบจำลองชิปขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยประเมินปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลัง แล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิต แต่ไม่มีการประเมินสถานะแวดล้อมจำนวน 1 เล่ม ทำให้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินไม่ครบถ้วน

ส่วนเรื่องการนำผลการประเมินไปให้ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจว่า โครงการมีการปรับปรุง ล้มเลิกหรือดำเนินการต่อไป มีเพียง 1 เล่ม เท่านั้นที่รายงานไว้ ที่เหลือ 14 เล่ม ไม่ได้รายงานผลการนำเสนอต่อผู้บริหารไว้ในรายงานการประเมิน

จากการศึกษานำร่อง (pilot study) ดังกล่าว พบว่าวิทยานิพนธ์ทุกเล่มที่ใช้แบบจำลองชิปในการประเมิน มีการนำแบบจำลองชิปมาใช้คลาดเคลื่อนไปจากแนวคิดของ Stufflebeam และคณะ และมีความหลากหลายในการนำรูปแบบที่คลาดเคลื่อนมาใช้ในการประเมิน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่ารูปแบบที่นำมาใช้คลาดเคลื่อนนั้นมีที่รูปแบบ แต่ละรูปแบบของแบบจำลองชิปมีคุณภาพงานประเมินเป็นอย่างไร และมีเหตุผลใดจึงใช้รูปแบบนั้น ซึ่งการประเมินอภิมาน (meta evaluation) เป็นกระบวนการทางการประเมินแนวใหม่ที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพงานประเมินเหล่านี้ได้

การประเมินอภิมาน (meta evaluation) สามารถประเมินอภิมานได้ในเชิงความก้าวหน้า (formative meta-evaluation) เพื่อชี้แผนการประเมินและการดำเนินการประเมินเป็นไปตามแนวทางมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ถ้าปฏิบัติการประเมินตามแนวทางก็จะได้ผลการประเมินที่ถูกต้องสมเหตุสมผล นอกจากนี้สามารถประเมินอภิมานในเชิงสรุปรวมเพื่ออธิบายจุดดี จุดด้อย ต่อสาธารณะ (summative meta-evaluation) หรือทำการประเมินอภิมานทั้งในเชิงความก้าวหน้าและรวมสรุปทั้งสองอย่างร่วมกัน (Scriven, 1990; Stufflebeam อ้างถึงใน Berk, 1981; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541) ส่วนด้านความมุ่งหมายของการประเมินอภิมาน ตามแนวความคิดของ Stufflebeam (1974) อ้างถึงใน Wahba (1990) คือ 1) การประเมินอภิมานเชิงความก้าวหน้าเพื่อทำการตัดสินใจต่างๆ ในการประเมิน 2) การประเมินอภิมานเชิงรวมสรุปเพื่อแสดงความรับผิดชอบในการ

ประเมินต่อสาธารณชนทั้งการประเมินอภิमानเชิงความก้าวหน้าและสรุปรวมมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

ในต่างประเทศมีงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินอภิमानไม่มากนัก พอที่จะสรุปวิธีดำเนินการวิจัยในการประเมินอภิमानที่แตกต่างกันไปได้เป็น 3 รูปแบบ โดยแยกตามเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินอภิमान คือ การประเมินอภิमानรูปแบบแรกได้แก่ งานวิจัยของ Boyd และ Windsor (1993) ซึ่งได้ประเมินอภิमानโดยใช้เกณฑ์ของ Haynes และคณะ ประกอบด้วยเกณฑ์ดังนี้ 1) การออกแบบการวิจัย 2) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ความเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง 3) ลักษณะของประชากร 4) คุณภาพของการวัด และ 5) ความเหมาะสมและความเป็นตัวแทนของกลุ่มควบคุม โดยในแต่ละเกณฑ์ดังกล่าวมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน รวมทั้ง 5 เกณฑ์เท่ากับ 25 คะแนน จากนั้นผู้ประเมินอภิमानจะอ่านรายงานการประเมินโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์พร้อมทั้งให้คะแนน การประเมินในรูปแบบนี้จะเป็นการประเมินอภิमानเชิงสรุปรวม

การประเมินอภิमानในรูปแบบที่ 2 ได้แก่งานวิจัยของ Gallegos (1994) ได้ประเมินอภิमानโดยใช้วิธีสังเคราะห์วิธีการประเมินซึ่งมีลักษณะสังเคราะห์งานวิจัยและทำการประเมินวิธีการที่สังเคราะห์อีกครั้ง โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินอภิमानดังนี้ 1) ความมุ่งหมายของการประเมิน 2) กระบวนการที่ใช้ในการประเมิน 3) ขนาดของโรงเรียน 4) บทบาทในการประเมิน 5) ลักษณะการประเมิน 6) การวางแผนและการตัดสินใจ 7) การแสดงความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติ 8) มาตรฐานในการประเมินของคุณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการประเมิน 9) จุดอ่อน จุดแข็งของการประเมิน โดยคณะผู้ประเมินทำการประเมินอภิमानอย่างเป็นอิสระจากกัน การประเมินอภิमानในรูปแบบนี้จะเป็นการประเมินอภิमानเชิงความก้าวหน้าและเชิงสรุปรวม

การประเมินอภิमानในรูปแบบที่ 3 ได้แก่ งานวิจัยของ Wahba (1990), Lee (1996) และ Finn (1997) ซึ่งได้ประเมินอภิमानโดยใช้เกณฑ์ของคุณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินเอกสารและโครงการทางการศึกษาได้รับการรับรองจากสถาบันแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดมาตรฐานสำหรับการประเมินงานประเมินเป็น 4 หมวด คือ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (utility standards) ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (feasibility standards) ประกอบด้วย 3 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเหมาะสม (propriety standards) ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความถูกต้อง (accuracy standards) ซึ่งประกอบด้วย 11 เกณฑ์ รวมเกณฑ์ทั้งสิ้น 30 เกณฑ์ โดยงานวิจัยของ Wahba (1990) ประเมินอภิमानในเชิงสรุปรวม ทำให้ทราบถึงจุดดี จุดด้อยของการประเมิน ส่วนงานวิจัยของ Lee (1996) และ Finn (1997) ได้ทำการประเมินอภิमानในเชิงความก้าวหน้า เพื่อกำกับติดตามการประเมินให้เป็นไปตามเกณฑ์ของคุณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมิน

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการประเมินอภิमान (meta evaluation) ที่ใช้ในการประเมินทางการศึกษา มีการประเมินอภิमानโดยประยุกต์ใช้มาตรฐานของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์สำหรับประเมินงานประเมินทางการศึกษาอย่างแพร่หลาย ประกอบด้วย มาตรฐานการประเมินทั้ง 4 หมวด คือ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านความเหมาะสม และมาตรฐานด้านความถูกต้อง รวมทั้งสิ้น 30 เกณฑ์ (Gallegos, 1994; Wahba, 1990; Lee, 1996) ดังนั้นในการประเมินอภิमानการใช้แบบจำลองซิปในการประเมิน ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินเอกสารและโครงการทางการศึกษา โดยประเมินในเชิงสรุปรวม (synthetive meta-evaluation) เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพของงานประเมินที่ใช้แบบจำลองซิปในการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว ซึ่งรูปแบบการนำแบบจำลองซิปมาใช้ในการประเมินนั้น รูปแบบใดมีความเหมาะสมที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำแบบจำลองซิปมาใช้ในการประเมิน
  - 1.1 เพื่อศึกษาเหตุผลของการใช้แบบจำลองซิปแต่ละรูปแบบในการประเมิน
  - 1.2 เพื่อศึกษาการนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมิน
2. เพื่อประเมินอภิमान (meta evaluation) การใช้แบบจำลองซิปในการประเมิน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพงานประเมิน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารายงานการประเมินที่ใช้แบบจำลองซิปในการประเมินโครงการ/หลักสูตร ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ที่อยู่ในระบบฐานข้อมูลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ใช้วิธีการประเมินอภิमानเชิงสรุปรวม (meta summative-evaluation) โดยเปรียบเทียบผลการประเมินกับมาตรฐานของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์สำหรับการประเมินทางการศึกษา (the Joint Committee on Standards for Evaluations

of Educational Programs, Projects, Materials) ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานของการประเมิน เป็น 4 หมวด คือ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (utility standards) ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (feasibility standards) ประกอบด้วย 3 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเหมาะสม (propriety standards) ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความถูกต้อง (accuracy standards) ซึ่งประกอบด้วย 11 เกณฑ์ รวมเกณฑ์ทั้งสิ้น 30 เกณฑ์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินอภิมาน หมายถึง การประเมินงานประเมินโดยการประเมินผลสรุปรวม (synthetive meta-evaluation) เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพของงานประเมิน ซึ่งคุณภาพของงานประเมินประกอบไปด้วยมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านความเหมาะสม มาตรฐานด้านความถูกต้อง

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจโดยใช้แบบจำลองซิป

แบบจำลองซิป หมายถึง การประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้คือ

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (context evaluation) ช่วยในการตัดสินใจในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง เพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (product evaluation) เพื่อช่วยตัดสินใจว่า ควรปรับปรุงขยายงานหรือล้มเลิกโครงการ

ความคลาดเคลื่อนในการใช้แบบจำลองซิป หมายถึง การนำแบบจำลองซิปไปใช้ในการประเมินโครงการโดยไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนตามแบบจำลองของ Stafflebeam และคณะ ซึ่งเน้นการประเมินโครงการก่อนที่โครงการจะดำเนินการ โดยเริ่มประเมินสภาวะแวดล้อมก่อนเพื่อนำไปตัดสินใจเลือกวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เพื่อนำไปเลือกการจัดแผนงานที่เหมาะสมที่สุด การประเมินกระบวนการเพื่อนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติการ ปรับปรุงงาน และการประเมินผลผลิตเพื่อนำไปตัดสินใจว่า ควรปรับปรุง ขยายงานหรือล้มเลิกโครงการ

รูปแบบในการนำแบบจำลองชิปมาใช้ในการประเมิน หมายถึง งานประเมินที่ใช้แบบจำลองชิปในการประเมินในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการใช้แบบจำลองชิปที่ใช้ถูกต้อง 2) รูปแบบการใช้แบบจำลองชิปที่คลาดเคลื่อน ได้แก่

แบบจำลองที่ใช้ถูกต้อง

แบบจำลองที่ใช้ถูกต้อง หมายถึง การใช้แบบจำลองชิปโดยเริ่มต้นตั้งแต่ยังไม่มีโครงการโดยประเมินสถานะแวดล้อมเพื่อนำไปตัดสินใจเลือกวัตถุประสงค์ ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อนำไปเลือกการจัดแผนงานที่เหมาะสมที่สุด ประเมินกระบวนการที่นำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติการ ปรับปรุงงาน และประเมินผลผลิตเพื่อตัดสินใจ ปรับปรุง ขยายงาน หรือล้มเลิกโครงการ

แบบจำลองที่ใช้คลาดเคลื่อน

การใช้แบบจำลองที่ใช้คลาดเคลื่อน จากการสำรวจวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการประเมินจากฐานข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้แล้วนั้น มีจำนวน 5 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การใช้แบบจำลองชิปประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด โดยประเมินปัจจัยเบื้องต้น แล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิตตามลำดับ (ไม่มีการประเมินสถานะแวดล้อม) โดยประเมินย้อนหลังแบบตัดสินใจคุณค่าแต่ละส่วนของโครงการ ไม่มีผลต่อการตัดสินใจในขั้นต่อมา แต่มีผลต่อโครงการในวันต่อไป

รูปแบบที่ 2 การใช้แบบจำลองชิปประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด โดยประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลัง แล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิต แต่ผลการประเมินแต่ละส่วนไม่มีผลต่อการตัดสินใจในขั้นต่อมา แต่มีผลต่อโครงการในวันต่อไป

รูปแบบที่ 3 การใช้แบบจำลองชิปประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด โดยประเมินสถานะแวดล้อมและปัจจัยเบื้องต้นย้อนหลัง แล้วจึงประเมินกระบวนการและผลผลิต แต่ผลการประเมินแต่ละส่วนไม่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการในขั้นต่อมา

รูปแบบที่ 4 การใช้แบบจำลองชิป ประเมินขณะที่โครงการสิ้นสุดไปแล้ว โดยประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิต โดยประเมินย้อนหลังแบบตัดสินใจคุณค่าแต่ละส่วนของโครงการ และไม่มีผลต่อการล้มเลิกหรือยุติโครงการ/หลักสูตร แต่มีผลต่อโครงการในวันต่อไป

รูปแบบที่ 5 การใช้แบบจำลองชิปประเมินขณะที่โครงการสิ้นสุดไปแล้ว โดยประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตย้อนหลังแบบตัดสินใจคุณค่าแต่ละส่วนของโครงการและไม่มีผลต่อการล้มเลิกหรือยุติโครงการ/หลักสูตร

การนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารนำผล
การประเมินไปใช้ในการตัดสินใจในแต่ละช่วงของการประเมินดังนี้

1. นำการประเมินสภาวะแวดล้อมไปตัดสินใจเลือกวัตถุประสงค์
2. นำการประเมินปัจจัยเบื้องต้นไปตัดสินใจเลือกแผนงานที่เหมาะสมที่สุด
3. นำการประเมินกระบวนการไปตัดสินใจปฏิบัติการปรับปรุงงาน
4. นำการประเมินผลผลิตไปตัดสินใจปรับปรุง ขยายงานหรือล้มเลิกโครงการ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ตัวอย่างอันเป็นแนวทางในการนำแบบจำลองซิปไปใช้ในการประเมินโครงการได้ถูกต้อง
2. ทำให้ทราบถึงคุณภาพของงานประเมินที่ใช้แบบจำลองซิปในการประเมินโครงการ ภายใต้บริบทและรูปแบบที่นำมาใช้แตกต่างกัน เพื่อนำมาซึ่งแนวทางการปรับปรุงคุณภาพของงานประเมิน โดยเฉพาะงานประเมินที่ใช้แบบจำลองซิป
3. เป็นแนวทางในการนำการประเมินอภิมานในเชิงรวมสรุป (summative meta-evaluation) มาใช้ในการประเมินคุณภาพงานประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดดี จุดด้อยของงานประเมิน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย